

«Бо на те я королівна...»

І одразу ж мушу робити відступ для коментаря. Бо якщо на першу з цих новин більшість реагує ввічливим помруком (ну класик, ну російський, але що нам Гекуба?..), то на другу навіть люди освічені перепитують: «А хто це?». За час карантину, повторивши біографію пані Оксани десяткам співрозмовців (у Вікіпедії статті про неї нема), я виявила дві ширші «білоплямні» зони, які щоразу доводиться тлумачити додатково і за якими відтак губиться подвиг життя одної людини (тут, між іншим, і відповідь, чому наші освітяни б'ються-б'ються, як дід і баба над яечком курочки-ряби, та все не знайдуть способу представити українських класиків «живими

Оксана Міяковська-Радиш

людьми»: не буває «живих людей» без історичних обставин, у яких їм доводилось діяти, і поки модерну українську історію ми й далі уявлятимемо за імперськими лекалами, то ніяким надзусиллям розуму не зможемо приміряти на себе життя вкраїнського інтелігента не то чотири-п'ять, а навіть одне-два покоління тому, — і будемо й далі відтворювати курс на дебілізацію нації, знай домальовуючи своїм героям ріжки й фалоси, щоб хоч якось розважити школярів).

Перша така «біла пляма» — це український шляхетний Київ, у якому пані Оксана й прийшла на світ 1919-го року. Сказати про неї нефахівцеві, що вона дочка «того самого Міяковського, якому Київ завдячує музеєм Шевченка», — це не сказати нічого, бо нефахівці досі вірять, будітим тим музеєм Київ завдячує радянській владі, а не українській аристократії, а вченого-архівіста Володимира Міяковського з російським поетом Маяковським плутають навіть кандидати наук. На меломанів трохи ще діє вістка, що Міяковські були споріднені з Лятошинськими (по кужелі пані Оксана доводилась композиторові двоюрідною небогою); ще на якийсь прошарок «просунутих» — що вони належали до кола Косачів

Меморіальна дошка Володимиру Міяковському.
Київ, вул. Ярославів вал, 13

(з Ізидорою Косач, наймолодшою сестрою Лесі Українки, Міяковська-Радиш на еміграції підтримувала «спадкову» дружбу й багатолітнє листування), але загалом і цілий той Київ перших десятиліть 20-го віку, Київ Винниченкових «Записок кирпатого Мефістофеля» та Чикаленкових «Спогадів» у нас досі «невидимий» — накритий у масовій свідомості імперською накривкою «Белой гвардії», і навіть тодішній «Український Парнас» — квартал сусідських садиб Старицьких, Лисенків і Косачів на Саксаганського — досі, на 30-му році незалежності, не має статусу національного музею (*sic!*) і до обов'язкового списку київських туристичних маркерів не входить: десятиліття рейдерської колоніальної політики, покликаної довести українцям, ніби «нас тут не стояло», дали свої плоди.

Відтак і той факт, що стару українську еліту з Києва вимела не так «революция и гражданская война» (це стосувалося головно росіян і поляків, українська ж верхівка — крім воєнної й урядової — після 1920-го року здебільше лишилася вдома, «працювати для свого народу»), як перша хвиля сталінських репресій, так звана «справа СВУ» (по якій за полярне коло «на общее работы», в числі 30 тис. інших «буржуазних

націоналістів», поїхав і професор Міяковський), — це теж для більшості новина. А не знаючи історії погрому старої української еліти (головне дослідження, присвячене цьому процесу — «Набої для розстрілу» Гелія Снегір'ова, — тридцять років не перевидавалось і не згадується), годі й зрозуміти, чому практично всі з цього середовища, кому пощастило вижити, перед поверненням Червоної Армії втікали в 1944-му на Захід у чім стояли, — а який-небудь Добкін і нині ще сміє обзивати їх «колаборантами», і ніхто йому за це навіть ляпаса не дасть.

Наукові інституції української повоєнної еміграції — справа рук насамперед цих «недобитків» старої еліти. І Українська Вільна Академія Наук, друга в цьому сюжеті «біла пляма» (у нас знають єдину академію наук — «Патонову»!), творилася на Заході ще за стандартами Антоновича й Кримського, їхніми учнями: для продовження студій розстріляної ВУАН 1920-х. Володимир Міяковський був серед засновників УВАН у США й решту життя поклав на створення її архіву-музею; дочка після смерті батька перебрала його справу — і майже чотири десятиліття день у день, без вихідних, щоранку поспішала в садибу УВАН на Сотій вулиці (охочі можуть

побачити ту бібліотеку в фільмі «Усмішка Мони Лізи» з Джулією Робертс!) — описувати архів, понад усе боячись, що їй на це життя не вистачить (на добрий лад, там мало би працювати з кільканадцятьоро людей, але де їх узяти і на які кошти?..). Може, цей страх і був секретом її довголіття: мозок часом здатен так «програмувати» організм — не маєш права вмерти, бо не скінчена твоя праця, — що перед силою такої самопосвяти відступає навіть рак. Пані Оксані рак оперували ще в 1970-ті, наступні сорок років вона прожила з видаленими сечоводами, чого по ній — підтягнутій, елегантній дамі з завжди бездоганно укладеною зачіскою — ввік би ніхто не запідозрив.

Я мала щастя спілкуватися з пані Радиш під час усіх своїх наїздів до Нью-Йорка, а влітку 2002-го, працюючи в архіві УВАН, майже місяць прожила в неї на квартирі (у неї завжди жив хтось, кому потрібна була «вписка»). Якби не цей досвід, я б, мабуть, також не дуже розуміла, що таке справжня аристократія — та давня європейська (і наша ж у тому числі!), котра з лицарського стану, «з орденом вершників». І що шляхетство — це не балій й еполети з російського кіно, не інтернет-пабліки під хамською назвою

Оксана Міяковська з бабусею, Ольгою Леонтівною Лятошинською (тіткою композитора), і кузеном Ігорем. Київ, 1920-ті рр.